

LUNDS UNIVERSITET

Centrum för teologi och religionsvetenskap

Mötesplatser

Religionsteologiska utgångspunkter hos kristen personal på en multireligiös arbetsplats.

Charles Hägg
Vårterminen 2012

Teologi: Missionsvetenskap med ekumenik – examensarbete, teologie
kandidatkurs
KREX65, 15 hp
Handledare: Mika Vähäkangas
Examinator: Tobias Hägerland

Abstract

Meetingplaces

Theological references held by Christian staff at a multireligious workplace.

Charles Hägg

Study objectives: The aim was to investigate which religious theological notions forms the background of action by the christian staff within a multireligious workcollective.

Method: The sample was drawn from a focusgroup colloquium and one individual interview. The focusgroup consisted of seven people that are members of different protestant churches such as Evangeliska frikyrkan, Svenska kyrkan, Missionskyrkan, Baptistsamfundet, Evangeliska Lutherska kyrkan i Finland, Pingströrelsen och Vineyard. The session was recorded, transcribed and analyzed according to the qualitative guidelines suggested by Steinar Kvale in his book InterViews.

Results: Christ as the creator and savior of the world is the focalpoint from which the group starts it's reasoning. Christ is also the one they strive to enter into communion with. People can take part in this communion in many different ways, they can actively seek and consciously make efforts to enter into this relation through being a member of a local church. But Christ being the lord and creator of the world can in itself work salvation and communion for people without them being conscious of this fact.

The primary expression of the church manifests itself in the meeting and dialogue between people in the local congregation. The meeting and communion with people rather than principles about specific religious actions are seen as the backbone of the church.

The domination notion for the group when it comes to theology of religions is inclusivistic. Christ is viewed as absolutely unique, but as creator and savior he has free entrance to the world and the people thereof and can according to this work salvation for whoever he wants to, even those that confess other religions than the christian.

Key words: Christology, creator, savior, church, communion, meetingplaces, theology of religions, dialogue, inclusivism.

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	4
1. 1 Syfte	6
1. 2 Frågeställning	6
1. 3 Metod och material.....	6
1. 3. 1 Inledning och avslutning i forskningsintervjun.....	7
1. 3. 2 Intervjuernas schematiska struktur	7
1. 3. 3 Utförande.....	8
1. 3. 4 Bearbetning och analys	8
1. 3. 5 Etiska överväganden.....	9
2 Bakgrund	9
2. 1 Före folkhögskolan 1987 – 1997.....	9
2. 2 Utveckling 1997 - 2011	10
2. 3 Personalsammansättning	11
3 Mötesvägar	12
3. 1 Kyrkan, inre och yttre gemenskap.....	12
3. 1. 1 Vilken praktik förutsätter att man är kyrka?	15
3. 2 Tillhörighet till Kristus.....	17
3. 3 Frälsning.....	19
3. 4 Kyrkans och tillhörighetens utsträckning.....	20
3. 5 Kyrkans uppdrag, arbetslagets verksamhet	21
3. 6 Relationen till kolleger med annan bekännelse och etnicitet	22
3. 6. 1 Handlingar	23
3. 7 Gränsdragningar	24
4 Teologisk förankring	25
4. 1 Kristologi.....	26
4. 1. 1 Fokusgruppen och kristologin	26
4. 2 Fokusgruppen och kyrkosyn	27
4. 2. 1 Den institutionella kyrkan	28
4. 2. 2 Kyrkan som Mystical communion	29
4. 2. 3 Kyrkan som sakrament.....	30
4. 3 Fokusgruppen och religionsteologin	31
4. 3. 1 Exklusivism.....	31
4. 3. 2 Inklusivism	32
4. 3. 3 Pluralism.....	33
5 Sammanfattande slutsats	35
Litteraturförteckning	37

Källor..... 37

1 Inledning

Relationen mellan troende människor inom olika religiösa traditioner påverkas av många olika faktorer. En viktig faktor i sammanhanget har varit hur man med teologins hjälp bedömt de olika religionerna. Detta ligger till grund för de teologiska argument som används för att beskriva hur man bör förhålla sig till människor av annan tro än den egna. Det är religionsteologins uppgift att undersöka förhållandet mellan de olika religionerna. Utifrån kristen teologi har det under framför allt nittonhundratalet publicerats en uppsjö litteratur i ämnet. Denna litteratur hade fram till 1983, då Alan Race publicerade sin bok *Christians and religious pluralism*, inte innehållit någon systematisk övergripande analys av de olika religionsteologiska ställningstagandena inom kristendomen. Race föreslår i boken att de olika inställningarna kan definieras som exklusivism - inklusivism - pluralism, denna indelning har sedan dess varit allmänt använd i den religionsteologiska diskursen.¹

En fråga som kan vara intressant att ställa i sammanhanget är huruvida en given religionsteologisk utgångspunkt alltid leder till ett givet resultat.

För att förtydliga; är det så att man i en miljö med pluralistiska utgångspunkter alltid får en mer öppen och dialoginriktad gemenskap än i en exklusivt inriktad sådan, där utgångspunkterna i så fall bör bli mer proklamerande och enkelriktade i sin verksamhet i mötet med människor av annan tro?²

Det är inte svårt att få den uppfattningen då man läser vad som publicerats i ämnet eller lyssnar på den offentliga debatten där polariseringen oftast är det som sticker ut tydligast.

Jag har under de senaste tjugo åren vid ett otal tillfällen haft anledning att fundera och reflektera över dessa frågor. Detta på grund av att jag under denna tid varit verksam i en arbetsgemenskap på Hyllie Park Folkhögskola, där majoriteten av personalen består av människor vilka bekänner sig till, samt aktivt utövar olika religiösa traditioner. Huvudmannen för verksamheten är Evangeliska frikyrkan³, vilken har sina rötter i svensk frikyrkorörelse. Detta uttrycks tydligt i folkhögskolans måldokument där vi läser: ”Skolan

¹ Denna indelning har blivit kritiserad för att vara allt för statisk av bland annat Andrew Kirk som föreslår en annan terminologi i boken *Vad är mission*, 2000. Alan Race har försvarat sin teori i boken *Interfaith encounter*, 2001.

² Gavin D’Costa argumenterar i sin bok *The Meeting of Religions and the Trinity*, 2005 för att pluralism och inklusivism inte är möjliga utan tekniskt sett ett slags förklädd exklusivism. D’Costa föreslår ett trinitariskt förhållningssätt till andra religioner vilket han menar är mer fruktbart.

³ Evangeliska frikyrkan bildades under 1990 – talet då de tre samfundet Frikyrkorna, Helgelseförbundet och Örebromissionen gick samman under namnet Nybygget-Kristen Samverkan. 2002 antog man namnet Evangeliska Frikyrkan. <http://www.efk.se/viewNavMenu.do?menuID=287>

arbetar utifrån en helhetssyn på människan baserad på kristen tro där alla är välkomna att delta i verksamheten.”

Arbetsgemenskapen utgjordes till en början av anställda från olika, men dock kristna sammanhang, som alla får betraktas som mer eller mindre präglade av en med avseende på frälsningen, exklusivt orienterade teologi. Allt eftersom verksamheten utvecklades, anslöt sig fler människor med muslimsk bekännelse till kollegiet. Givetvis har det uppstått spänningar och konflikter, de har emellertid såvitt jag kan bedöma inte haft sitt ursprung i religiösa föreställningar.

1. 1 Syfte

Syftet med uppsatsen är att undersöka vilka religiösa ställningstaganden och åsikter som utgör grunden för kristen personals agerande i den mångreligiösa arbetsgemenskapen på Hyllie Park folkhögskola.

1. 2 Frågeställning

Den frågeställning som ligger till grund för undersökningens framåtskridande är: Vilken religionsteologisk utgångspunkt dominerar bland troende som är engagerade i interreligiös dialog?

1. 3 Metod och material

Den kvalitativa forskningsintervjun ger goda möjligheter att i ögonblicket följa en väg som informanten finner sig villig att samtala kring. Detta är givetvis av vikt, då samtal kring frågor och åsikter om religionsteologi också är en vandring under vilken både intervjuaren och informanten kan upptäcka saker de tidigare inte sett. Kvale skriver apropå forskningsintervju att denna är en form av professionellt samtal, där avsikten är att skapa en bild av informantens livsvärld och tolka de beskrivna fenomenens mening.⁴ Den metod som bedöms ge mest rättvisande resultat är i detta fall forskningsintervjuer, i form av ett fokusgruppsamtal med aktuell personal.

⁴ Kvale 1996, 5

1. 3. 1 Inledning och avslutning i forskningsintervjun

Att förstå och tydligt visa vad informanten ger uttryck för i samtalet är A och O för att resultatet ska bli rättvisande. Enligt Kvale bör intervjun därför inledas med en kort briefing. Intervjuaren kan då tala om vad intervjun har för syfte och förklara eventuella hjälpmedel, exempelvis inspelningsutrustning. Kvale hävdar att de första minuterna av samtalet är bestämmande för hur det sedan fortskrider. Den som intervjuas vill bilda sig en uppfattning om den som intervjuar innan den tillåter sig att öppna upp och berätta om sina egna åsikter och upplevelser.⁵

Det är även av vikt att intervjun avslutas med en så kallad debriefing, då det kan finnas spänningar och till och med känslor av ångest hos informanten, eftersom den har öppnat sig och talat om personliga och emotionellt viktiga saker.

Kvale noterar att det omedelbart efter att inspelningsapparaten har stängts av kan finnas anledning att fortsätta debriefingen, då informanten möjligtvis fortsätter att tala om saker den inte kände sig bekväm med att uttrycka medan samtalet spelades in. Denna situation där intervjuaren direkt upplever informantens ansiktsuttryck, röstläge och kroppshållning ger djupare förståelse av informantens uppfattningar än vad den transkriberade texten senare kan göra. Kvale anmärker även att det kan vara av värde att intervjuaren sätter av tio minuter i direkt anslutning till intervjun, för att återkalla den i sitt eget minne och för att reflektera över det som upplevts. Dessa omedelbara upplevelser kan sedan noteras i skrift eller direkt spelas in och senare erbjuda en värdefull bakgrund för analysen av transkriptionerna.⁶

1. 3. 2 Intervjuernas schematiska struktur

I samtalen används semistrukturerade intervjuer eftersom metoden är ett lämpligt verktyg för att samla in material. Den semistrukturerade intervjun bygger på att varje intervjufråga kan utvärderas både utifrån en tematisk samt en dynamisk dimension, det tematiska avser hur frågan förhåller sig till forskningstemat och med det dynamiska avses det interpersonella förhållandet i intervjun.⁷ Kvale menar att ju mer strukturerade frågorna som ställs är och ju tydligare de kopplar till forskningstemat, desto lättare blir jobbet i analyskeendet av intervjuerna. Samtidigt är det viktigt att vara medveten om att det dynamiska perspektivet inte får hamna helt i skymundan. Intervjuaren behöver se till att frågorna genererar positiv interaktion, håller konversationen igång och samtidigt motiverar informanten att tala om sina

⁵ Kvale 1996, 128

⁶ Kvale 1996, 129

⁷ Kvale 1996, 129

erfarenheter och känslor. Frågorna ska också företrädesvis vara lätta att förstå, kortfattade och fria från akademiska uttryck.⁸ Frågorna, menar jag, bör i görligaste mån utformas som öppna frågor, det vill säga frågor som inte ska eller kan besvaras med ett ja eller ett nej. Ambitionen med denna typ av frågor är att hålla samtalet igång och att hela tiden gräva djupare i informantens åsikter och erfarenheter i relation till forskningsområdet.

1.3.3 Utförande

Undersökningen har genomförts i form av ett semistrukturerat fokusgruppsamtal. I samtalet samlas kvalitativa data som beskriver både känsla och handling hos informanterna i relation till forskningsområdet. Kvale skriver att meningen med den kvalitativa forskningsintervjun är att beskriva och tolka teman i informantens livsvärld. Med denna utförandeprocédur skapas goda förutsättningar att observera, dokumentera och beskriva informanternas ovan nämnda livsvärld.⁹

1.3.4 Bearbetning och analys

Efter att de inspelade samtalen transkriberats och aidentifierats granskas insamlad data enligt nedanstående schema. Meningsenheten är det som verkligen uttalats i intervjun och som senare transkriberats. Kondenseringen innebär att längre uttryck förkortas men där huvudinnehållet i vad som sagts omformuleras i ett fåtal ord.¹⁰ Därefter kodas, kategoriseras och subkategoriseras innehållet, enligt exempel nedan.

Meningsenhet	Kondensering	Kod	Kategorisering	Subkategorisering
jag tänker mig att man kan mycket väl höra till den världsvida kyrkan i den meningen att man kan vara frälst eller kristen eller höra Kristus till utan att själv veta om det.	Man kan vara frälst och tillhöra den världsvida kyrkan utan att själv veta om det.	Frälst utan kunskap. Tillhörighet världsvid.	Kunskap	Frälsning

⁸ Kvale 1996, 130

⁹ Kvale 1996, 187

¹⁰ Kvale 1996, 192

1.3.5 Etiska överväganden

Medverkan var frivillig och i samband med intervjun informerades om att ljudupptagningarna från både de individuella och fokusgruppsintervjun kommer att sparas på ett säkert sätt efter transkribering. Vid detta tillfälle gavs också muntlig information om att intervjuerna kommer att avidentifieras vid transkriberingen samt att extern hjälp kan komma att användas vid transkriberingen. Fokusgruppens sammansättning är lika med arbetslaget på folkhögskolans Allmänna kurs. Könsfördelningen redovisar en mycket kraftig överrepresentation av män, med endast en kvinna i arbetslaget. Avidentifieringen har gjorts genom att deltagarna i samtalen tilldelats namn som idag bärs av både kvinnor och män.

2 Bakgrund

2.1 Före folkhögskolan 1987 – 1997¹¹

Skolan startade som ett samarbetsprojekt mellan 3 frikyrkoförsamlingar i Malmö och Arlöv, Centrumkyrkan och Malmö Baptistförsamling samt Arlövs frikyrkoförsamling. I en av de tre ovan nämnda församlingarna fanns samarbetsorganisationen Kyrkor i samverkan (Kis), som i mitten av 1980 – talet bedrev samtal kring behovet av en bibelskola i södra Sverige. Utifrån en önskan om att missionera i södra Sverige, hade behovet av att utbilda människor för uppdraget att föra ut budskapet om det kristna evangeliet i Malmöregionen identifierats. Möjlighet att starta denna kurs kom genom kontakter med Liljeholmens folkhögskola, som beslutade att finansiera bibelskolan genom att utlokalisera kursen till Malmö. Höstterminen 1987 slogs portarna till Bibelskola Syd upp.

Något år senare uttryckte flera av de tidigare deltagarna från Bibelskola Syd en önskan om att studera teologi på högskolenivå och i församlingsmiljö. Flera av deltagarna hade efter genomgången bibelskolekurs kommit ut i någon form av tjänst i lokala församlingar och upplevde ett starkt behov av fördjupade teologiska kunskaper. 1992 startade Församlingsbaserad ledarutbildning (FBL). Tidigt samarbetade man med Missionsskolan i Örebro numera Örebro Teologiska Högskola (ÖTH), för att garantera nivån på utbildningen.

I samband med att FBL startade 1992 började en utveckling av bibelskolan mot en betydligt mer sökarorienterad¹² inriktning. Kursen blev inte den utrustande kurs som först

¹¹ Informationen har inhämtats i en intervju med folkhögskolans rektor, Per-Inge Andersson 2011-11-02. Han har efter att intervjun sammanställts läst genom det färdiga materialet och godkänt innehållet.

¹² Sökare är en term som använts inom svensk frikyrklighet för att beskriva människor som uttrycker ett personligt intresse av andlig/religiös art vilka dock inte tagit ställning för en personlig kristen tro.

var tänkt, utan snarare ett direkt led i den missionerande kedjan, då den allt mer kom att präglas av att andligt sökande människor med bakgrund i Recoveryrörelsen (AA, NA etc.)¹³ upptäckte kursen och sökte sig till den. 1994 togs steget fullt ut och Bibelskola Syd gjordes om till en sökarorienterad kurs. I och med detta bytte kursen namn till ”Söka helhet”. Under dessa tio år utvecklades också kurser för att möta det omgivande samhällets behov, kortkurser anordnades (Att möta döden) som köptes av olika vårdinrättningar i regionen. Även längre kurser som handlade om arbete med kulturella inslag i vårdarbete (Vård och omsorg) startades.

2.2 Utveckling 1997 - 2011

1997 blev skolan godkänd av Folkbildningsrådet och startade därmed egen skola, som fick namnet Hyllie Park Folkhögskola. Nu startades också en Allmän kurs, där människor kan läsa in gymnasiebehörighet, vilket är ett krav för att få driva folkhögskola. Självklart är en av grundförutsättningarna att en sådan kurs är öppen för vem som än önskar att söka till den. Samtidigt började samtalen om att starta kurser i invandratäta områden. I dessa kurser skulle man jobba med språk och integration och kurserna skulle lokaliseras i de områden där kursdeltagarna bodde. Skolan hade en upparbetad kontakt med Hyllie stadsdelsförvaltning och de behövde en ”svenska som andraspråklärare” för ett nytt projekt med afghanska deltagare. De hade anställt en afghansk lärare som skulle undervisa deltagarna i svenska och introducera dem i det svenska samhället. Ur det samarbetet växte sedan skolans Modersmålsbaserade svenskundervisning fram som är metodiskt nyskapande genom att man undervisar invandrare i svenska utifrån deras eget modersmål. Från en blygsam start har man idag ett Sfi uppdrag från kommunen som omfattar över 200 deltagare och ett tjugotal personal.

Under tiden hade FBL vuxit och det hade kommit till fler samarbetspartners som ville kunna tillgodose behovet av att studera teologi på högskolenivå, men i anslutning till hemförsamlingen. Bland annat hade kontakter med Danmark utvecklats så att det bildades en studiegrupp i Köpenhamn och en i Sävsjö i Sverige. År 2000 blev FBL ombildat till Skandinavisk Akademi för Ledarskap och Teologi (SALT) kontakterna med ÖTH knöts tätare och studiegrupper bildades i fler städer. 2005 var studiegruppen i Sävsjö så stor att man inte längre ansåg att alla kunde resa till Malmö de dagar undervisningen skedde där. Därför

¹³ För en utförligare presentation av Recoveryrörelsen och dess olika förgreningar se till exempel J. Keith Millers bok, *Steg in i livet*, 1995.

startades ett projekt med realtidsundervisning via videolänk. Projektet utvecklades och snart fanns studiegrupper i Jönköping, Stockholm och Göteborg också.

2011 sjösattes Akademi för Ledarskap och teologi (ALT) med SALT organisationen som förebild, SALT:s sista studentgrupp avslutar sina studier under våren 2012. För närvarande är tre folkhögskolor involverade i ALT projektet, Hyllie Park folkhögskola, June folkhögskola och Kaggeholms folkhögskola. Huvudmän för dessa tre skolor är Evangeliska frikyrkan, Alliansmissionen och Pingströrelsen utbildningen är numera också de tre samfundens gemensamma teologiska utbildning förlagd till för närvarande tre olika folkhögskolor.

Skolan har under åren också startat en kurs i Kina i Kunming där man under de senaste tio åren varit samarbetspartner med en kinesisk organisation som bland annat genomför kulturutbyte mellan Kina och Sverige. Till dags dato är det cirka 800 personer som rest mellan Sverige och Kina i detta utbyte. Under en följd av år har skolan också varit engagerad i att starta folkbildningsprojekt i Kandahar i Afghanistan.

2.3 Personalsammansättning

Utgångspunkten för skolan vid starten var att betjäna de lokala församlingarna för att dessa bättre skulle kunna utföra sin önskan om att missionera i regionen. Därför var en självklar utgångspunkt att den personal som anställdes skulle vara personligt avgjorda och uttalat troende kristna. Personalen rekryterades dock från olika kristna sammanhang, även om den svenska frikyrkorörelsen var den miljö där majoriteten hade sin religiösa hemvist. I och med engagemanget i det bostadsnära projektet förändrades villkoren för rekrytering. En del personal följde med projektet och denna personal hade annan etnisk och religiös bakgrund än de tidigare anställda. När projektet framskred och man behövde anställa personal vilka talade samma modersmål som de som skulle lära sig svenska, blev det helt självklart så att dessa människor stod att finna i helt andra sammanhang än de frikyrkliga, där den tidigare personalen kommit från. De språk som var aktuella var bland annat arabiska, pashtu och dari. De allra flesta som kom ifråga för anställning som modersmåls lärare beskrev sig själv som muslimer. Alla var inte praktiserande eller troende muslimer, men många var det. Från början fördes en diskussion i styrelsen där enstaka ledamöter motsatte sig att skolan skulle anställa någon som inte bekände sig som kristen. Det beslut som fattades gick dock emot denna uppfattning och en stor del av personalen är idag bekännande och aktivt troende muslimer.

3 Mötesvägar

Det insamlade materialet har sammanställts och analyserats enligt riktlinjerna som beskrivits ovan i metoddelen. När de meningsbärande enheterna analyserades kunde de sorteras in under kategorier som svarade mot de temata som bildade grund för samtalet. Vi ser då kategorier som Kyrka, bekännelse och praktik etc. Det är inte kategorierna som analyseras i materialet utan det är de faktiskt uttalade meningarna.

Resultatet presenteras i löpande text och kategoriseringarna används som rubriker. Citat i form av den kondenserade ordalydelsen redovisas löpande för att belägga resultatet. Redovisningen och analysen av samtalet följer i huvudsak den ordning som samtalet i sig tog.

I samtalet möter vi en engagerad grupp människor de öppnar sig för varandra och lägger utan rädsla eller synlig tvekan fram sina åsikter så att de kan användas i gruppens gemensamma strävan efter att förstå sig själv, såväl som de andra. Det är tydligt att man i gruppen har en tanke om att man hör ihop, inte bara som arbetslag, utan att man i egenskap av troende kristna delar en gemenskap som innebär ett stort ansvar, men framför allt betyder att det finns något, som för dem var och en samman och att man hör ihop på något djupare plan. Detta är dock inget som lyfts fram på ett allt för konkret sätt utan det ligger där bakom som en närmast självklar fond i samtalet. Bertil är den som mest explicit anspelar på detta förhållande då han säger: ”Jag kan tänka mig att jag har starkare samförstånd med er och då finns förutsättningar för den helige Andes närvaro” (Bertil, 17) Själva fundamentet för samtalet är att reflektera omkring gemenskap och vilka utgångspunkterna för gemenskapen är. Det kommer att visa sig under samtalets gång att gemenskap i olika former bildar själva startpunkten för flera av deltagarnas resonemang och reflektioner. Nu går jag dock händelserna i förväg, därför stannar vi till och återvänder till början.

3.1 Kyrkan, inre och yttre gemenskap

Det finns en samstämmighet i gruppen om att kyrkan kan och till och med bör definieras på två tydliga sätt. Det världsvida perspektivet är man till synes helt överens om, medan det visar sig att det finns en del skillnader inom gruppen då man reflekterar över kyrkans lokala uttryck. René låter oss i inledningen förstå att kyrkan karaktäriseras av dels det världsvida perspektivet, men också det lokala uttrycket. Detta sätt att förstå tillvaron, där man lyfter blicken upp och blickar ut över världen fullständigt medveten om att man samtidigt står grundad vid en viss lokal plats, tycks vara något som är gemensamt för deltagarna i samtalet.

René visar att det finns en grundläggande inställning som pekar på att det finns en medvetenhet om både särskiljande drag, men att det trots detta existerar någon form av gemenskap som inte är helt tydligt definierad.¹⁴

Bertil inflikar som direkt respons på Renés uttalande att det specifika som berättar att vi talar om kyrka och inte någon annan gemenskap är att Kristus är en tydlig och integrerad del i gemenskapen, som vi kommer att se senare i samtalet stiger Kristus fram som en mycket viktig faktor i gruppens vidare samtal.¹⁵

Bertil förtydligar och fördjupar detta något svepande uttalande som potentiellt kan tänkas passa in på en väldig mängd sammanhang genom att tillägga att kyrkan som struktur kan vara ett stöd och ett gott verktyg för gemenskapens fortlevnad och utveckling.¹⁶ Här ser vi omedelbart att Bertil både har utvidgat och snävat in sitt uttalande för att man i gruppen bättre ska förstå vad han har haft för avsikt att kommunicera om hans förståelse av begreppet kyrka.

Det är tydligt att han menar att en gemenskap där man säger sig ha en relation till Kristus passar väl in i hans definition av vad kyrka är för något men att det kan finnas anledning att bygga en organiserad struktur kring denna gemenskap för att den ska kunna utveckla gemenskapen på ett sätt som är positivt och gott.

Chris påpekar att det finns rörelse i denna gemenskap och att även om det är så att Kristus är i centrum vilket också är hans uppfattning, så kan man röra sig åt olika håll närmare eller längre bort från centrum. Denna möjlighet till rörelse gör att det inte alltid är så lätt att avgöra vilka som är med, eller på vilket sätt de är med.¹⁷ Gemenskapen finns och den är riktad både mot Kristus och mot de andra som samlas. Kristus är gemenskapens samlingspunkt, men det krävs inte något uttalat förhållningsätt för att man ska få vara med i gemenskapen. Det enda krav som ställs är att man vill vara med i densamma. Med i kyrkan är man alltså då man deltar i gemenskapen och något annat medlemskap blir svårt att hävda med denna syn på kyrkans väsen. Chris återkommer lite senare i samtalet och förtydligar sin syn att kyrka är det när en gemenskap uppfyller två kriterier, att fira gudstjänst och att dela ett gemensamt liv.¹⁸

¹⁴ ”Kyrkan är både den världsvida och den lokala kyrkan.” och

”Kyrkan har på något sätt gemenskap med alla människor.”(René, 1)

¹⁵ ”Kyrkan är en gemenskap där Kristus finns.” (Bertil, 1)

¹⁶ ”Strukturer och traditioner kan vara stöd för gemenskapen.” (Bertil, 1)

¹⁷ ”Människor kan röra sig mot eller bort från centrum.”och

”Det är inte alltid tydligt om man är med eller inte är med.” (Chris, 2)

¹⁸ ”Kyrka är det när man firar gudstjänst tillsammans och delar ett gemensamt liv.”(Chris, 6)

Att vara kyrka innebär alltså enligt Chris att man förutom att gemensamt fira gudstjänst med Kristus i centrum, tillsammans delar livet i dess små och stora händelser.

En snävare och betydligt mer tydlig definition uttrycker Aron genom att säga: ”Kyrka är de människor vilka har bekänt Jesus som herre och frälsare.” (Aron, 2) Här ser vi en kraftfull och mycket tydlig begränsning av vilka människor man kan räkna som tillhöriga till kyrkan. Vi kommer att se mer av denna syn framöver och gång på gång lyfter informanterna i sina reflektioner upp denna definition, men samtidigt vill man visa att man är öppen för möten och gemenskap med vem som än vill detta.

Kim väljer en annan ingång i förståelsen av begreppet kyrka och tar sin utgångspunkt i sin egen upplevelse av själva ordet och uttrycker en tydlig frustration över att ordet i sig för med sig upplevelser av begränsning och tråkiga känslor.¹⁹ Även Kim tar sedan sin utgångspunkt i en dynamisk och relationell syn på vad kyrka är för något.²⁰ Det liknar den dynamiska uppfattning Chris tidigare givit uttryck för, men den är inte identisk så tillvida att den förra inte förutsätter att tron på Kristus delas. Kim reflekterar i sitt resonemang vidare genom att fokusera på öppenhet och relationer för att Kim ska kunna se kyrka i ett skeende behöver det finnas stort utrymme för att mötas människor emellan.²¹ Dock förstår vi med utgångspunkt från tidigare uttalanden att kyrka kan det endast handla om ifall dessa människor delar tron på Jesus Kristus.

Connie gör med sin utgångspunkt mycket tydligt att det finns en spänning eller snarare en relation mellan yttre och inre uttryck.²² Att kyrkan är Guds hus syftar på byggnaden och det är en tydlig manifestation av något som kommer inifrån människorna, alltså det tydliga manifesta växer fram ur det inre, som inte kan få gestalt om inte de som har det inom sig förverkligar det i det yttre. Connie gör en tydlig distinktion mellan begreppen kyrka och församling, där kyrkan står för platsen där man möts och begreppet församling för de människor som informanten möter i kyrkan där man firar gudstjänst tillsammans.²³ Connie tycks mena att den inre upplevelsen av tillhörighet till Kristus och församlingen leder en människa till att söka sig till en speciell plats, där man vet att man kommer att möta andra som tagit sig dit av liknande skäl som jag själv, det blir alltså en avgränsning i det yttre genom det inre. Connie vidgar sedan förståelsen av kyrka som begrepp och säger vidare att man

¹⁹ ”Ordet kyrka är tråkigt och begränsande.” (Kim, 2)

²⁰ ”Kyrka är att söka sig till centrum som är Kristus.” och

”Kyrka är att leva tillsammans och att dela tro på Jesus Kristus.” (Kim, 2)

²¹ ”Kyrka det är att i relationer öppna för andra människor.”(Kim, 3)

²² ”Kyrkan är Guds hus” och ”Kyrkan är inom oss.”(Connie, 3)

²³ ”I kyrkan som är Guds hus, där möter jag min församling och firar mötet med Gud.”(Connie, 3)

skulle kunna tala om exempelvis en moské som ett slags kyrka.²⁴ Denna för gemenskap potentiellt mycket vida förståelse av kyrka balanserar informanten genom att säga att det man gör i kyrkan handlar om att möta en speciell avgränsad grupp människor. Connie antyder inte ens att mötet kan tänkas utvidgas till att man som Kristen kan tänkas gå till en moské, utan det handlar om en mycket vid och principiell förståelse att moskén kan vara som en kyrka fast för muslimer.

Som vi såg inledningsvis är man i gruppen överens om att kyrkan har två tydliga uttryck, det världsvida och det lokala. Det världsvida perspektivet karaktäriseras av en tillhörighet som för deltagarna är svår att sätta ord på men som utgår från att Kristus är världens skapare och Herre också där man inte känner till honom. Kyrkans lokala uttryck tycks för fokusgruppens deltagare karaktäriseras av ett personligt, inifrån kommande beslut att associera sig till det givna sammanhanget. Man är dock inte överens om hur tydligt beslutet behöver vara förankrat i en uttalad tro på Kristus.

3. 1. 1 Vilken praktik förutsätter att man är kyrka?

Sam kopplar direkt till det som Connie och flera förut har uttryckt och tar som utgångspunkt för sin första reflektion att rörelsen går från det inre till det yttre, det inre mötet med Gud driver människor till yttre möten med varandra, men med Gud i centrum och att detta sker regelbundet.²⁵ Sams vidare reflektion för in på ett intressant område, nämligen vilka praktiker som förutsätter att det finns kyrka. Finns det handlingar som endast kan utföras om det finns kyrka för handen? Här finns en betoning på att kyrkan gör saker som ingen annan kan göra. Utan att visa på vilka handlingar det skulle kunna vara, drar Sam slutsatsen att det finns handlingar som endast kyrkan kan göra och dessutom att det är dessa handlingar som åtminstone i viss mån definierar att det är kyrka. Vi kommer senare i samtalet att återvända till vilka dessa handlingar kan vara. I Sams fall är det till och med så att frågan kan bli om kyrkan över huvud taget ska göra några andra handlingar.²⁶ Strax före dessa uttalanden har han frågat huruvida det finns annan verksamhet som kyrkan ska göra. I sin reflektion kommer

²⁴ ”Kyrkan kan vara en moské.”(Connie, 3)

²⁵ ”Kyrkan är ett gemensamt sammanhang där man möter Gud regelbundet.” och ”Kyrka är att göra det som förutsätter att vi möter Gud tillsammans.” (Sam, 4)

²⁶ ”Finns det annan verksamhet kyrkan ska göra?” (Sam, 4)

informanten inte fram till något definitivt svar utan landar i en fråga som verkar vara ett svar att arbeta vidare med.²⁷

I det samtal som följer om praktiken så lyfts lite olika åsikter om vad det innebär för synen på vad som är kyrka. Det handlar alltså inte om huruvida handlingarna kan eller får lov att utföras, utan hur man ska definiera dem som utför handlingarna. En intressant aspekt av Sams inlägg är ju att i frågan skiljs det tydligt mellan kristna och kyrkan. Kyrkan är enligt Sams förståelse inte alltid för handen bara för att det finns kristna på ett visst ställe, eller i en viss verksamhet. Därav drar jag slutsatsen att kyrka är det enligt Sam, när kristna möts och utför viss ännu inte definierad praktik.

Det visar sig att det finns åtminstone två tydliga linjer i hur man förstår och definierar kyrka, den ena förutsätter att kristna möts och att man i denna gemenskap utför handlingar som ingen annan än kristna kan utföra. Vi kommer senare att se hurdana en del av dessa handlingar skulle kunna vara. Den andra linjen i resonemanget menar att då kristna möts, var det än månne vara, kan man tala om att detta möte eller gemenskap innebär kyrka. I detta andra fall ställs inga krav på att speciella handlingar utförs och dessutom kan andra än kristna vara närvarande. ”Kyrka är det när de som är med i någon lokal församling möts vart det än är.”(René, 5) Sam påpekar att då kan man göra vad som helst det finns ingen begränsning för vad som då skulle kunna kallas kyrka.²⁸

Sam och René får representera två olika linjer i resonemanget och de är uppenbart inte överens om hur man ska definiera kyrka. Viktigt att påpeka kan vara att den linje vilken René representerar inte står i motsats till den första linjen, men är beredd att utvidga definitionen. Det kan dock vara av vikt att uppmärksamma att ingen av dem diskuterar verksamhet i sig, utan endast hur man ska definiera kyrka. Sams linje lutar åt det som Avery Dulles i sin bok *Models of the Church* kallar den ”Institutionella kyrkan” så tillvida att han fokuserar på att kriterierna för medlemskap i kyrkan i huvudsak ska vara synliga.²⁹ Det finns i hans syn också drag av det som i Dulles system kallas ”Kyrkan som Sakrament” då man tänker sig att där Guds nåd är närvarande där strävar den efter att hitta en synlig form, som på ett adekvat sätt uttrycker vad kyrkan är.³⁰ René's linje bejakar och ser behovet med den ”Institutionella kyrkan” men lägger inte samma fokus på denna som Sam. Vi ser istället att fokus läggs på den modell av kyrkan som med Dulles terminologi kallas

²⁷ ”Kristna kan göra olika saker men jag vet inte om kyrkan ska göra det? (Sam, 5)

²⁸ ”Då kan man driva vilken verksamhet som helst.”(Sam, 5)

²⁹ Dulles (1988, 41)

³⁰ Dulles (1988, 71)

”The Church as Mystical Communion.”³¹ I denna modell ligger fokus på gemenskap och mer specifikt på den mystiska och osynliga gemenskap som binder troende kristna samman.³²

3.2 Tillhörighet till Kristus

Samtalet tar sitt avstamp i frågan om Kristi närvaro och den individuella människans respons på denna närvaro. Man är i gruppen helt överens om att dessa båda aspekter alltid föreligger, men man förhåller sig lite olika till hur det yttrar sig eller bör yttra sig.

Det råder stor samstämmighet i gruppen i synen på Kristi närvaro i världen, det är för de medverkande inte på något som helst sätt kontroversiellt att påstå att Kristus finns överallt, vilket kan illustreras med Sams ord: ”Kristus är skaparen av hela världen och därmed fri att röra sig i denna som han vill.”(Sam, 7) Detta uttalande och fler därtill visar på en syn på Kristus³³ som har hela världen i sin hand och därmed också varje människa som lever, eller för den delen har levat i världen. Det är detta förhållande som varje människa sedan på något sätt förutsätts ta ställning till utifrån sina givna förutsättningar. Det är också utifrån denna Kristologi som informanterna tolkar världen och utformar sin teologi. Att Kristus är närvarande överallt är alltså själva grundvalen för det fortsatta resonemanget och då kan man som både som Sam och Connie uttrycka att människor som inte känner till Kristus ändå tillhör denne.³⁴ Det råder stor samsyn i denna fråga om tillhörigheten och Kristi närvaro i världen, men när man kommer till förståelsen av tillhörighet till den lokala församlingen skiljer sig åsikterna i betydande grad.

Connie menar att det är bekännelsen som konstituerar huruvida vi kan tala om att en plats är helig och det behöver inte handla om en kristen bekännelse.³⁵ Intressant nog vill gruppen inte gå vidare på detta tema utan väljer att vända tillbaka till utgångstemat, vad det är som bestämmer ifall man får vara medlem i en lokal församling. Vi ser då att det finns flera olika åsikter i denna fråga. Det kan samtidigt vara viktigt att inse att det är svårt att isolera de olika temata som gruppen samtalat om då ett tema ofta vävs in i ett annat och är beroende av hur man förhåller sig till detta tema. Exempelvis så menar Kim i sammanhanget då gruppen talar om att tillhöra en lokal församling plötsligt att man kan förutsätta en personlig kristen

³¹ Dulles (1988, 47)

³² Dulles (1988, 51)

³³ ”Kristus är allsmäktig.”(Connie, 7)

³⁴ ”Kristus kan finnas där man inte känner igen honom.” (Sam, 7) (Connie, 7)

³⁵ ”Det kan vara en annan bekännelse som gör det till en helig plats.”(Connie, 6 – 7)

bekännelse på Jesu död och uppståndelse.³⁶ Man kan tycka att detta är lite utanför områdets gränser, men det visar hur man kopplar ihop de olika temata som diskuteras. När gruppen talar om medlemskap i en lokal församling rör sig samtalet således mycket kring Kristus.

Sam anser att en människa omöjligt kan vara medlem i en lokal församling om hon inte har en bekännelse till Kristus.³⁷ Chris håller inte med om detta, utan menar att det går utmärkt att vara med och att frågan om Kristus och bekännelse kommer att komma upp på agendan, eftersom det är dit man är på väg i församlingens gemenskap.³⁸ Chris ger uttryck för den församlingssyn han tidigare anslutit sig till, då man sätter Kristus i centrum och menar att alla som finns med i sammanhanget rör sig i relation till detta centrum, närmare eller längre bort. Det är alltså inte bekännelse per se man är på väg mot, utan mot Kristus, enligt Chris.³⁹ Att frågor av detta slag som berör på djupet till slut kommer att komma upp på agendan är inte märkligt enligt Kim och det beror på att man delar livet på fler plan än det ytliga då man umgås i en vardagsgemenskap.⁴⁰

Det är en spännande diskussion som deltagarna ger sig in i och det som var relativt enkelt för dem att samlas kring i samtalet om den världsvida kyrkan, visar sig generera en uppsjö av avvikande åsikter, då man samtalar om den lokala församlingen. Frågan om hur och ifall man ska göra vissa gränsdragningar engagerar och Sam menar att det behövs gränser, en sådan gräns kan vara den personliga bekännelsen.⁴¹ Samtidigt kan Sam uttrycka en mycket stor öppenhet för deltagande i olika verksamheter som församlingen ordnar. Detta uttrycks som att man kan vara med men ändå inte vara tillhörig. Man vill inte poängtera utanförskapet eller detta faktum att vissa människor inte fullt ut räknas som medlemmar. Gränsdragningarna får alltså inte och ska inte ha en framskjuten plats i det gemensamma samtalet i församlingen.⁴² Kim reagerar kraftigt och uttrycker med emfas att det aldrig får komma att handla om innanför och utanför, man anar att det finns upplevelser bakom som skulle varit intressanta att gräva djupare i, men samtalet tar en annan väg.⁴³ Att dela gemenskap och att umgås med människor är något som alla deltagare i samtalet tycker är viktigt och inte kontroversiellt på något sätt, utan gränsdragningarna handlar om mer specifika handlingar kopplade till det religiösa utövandet.⁴⁴

³⁶ "Det är omöjligt att vara bekännande kristen utan att tro att Jesus dött och uppstått." (Kim, 9)

³⁷ "Man kan inte tillhöra en lokal församling utan bekännelse till Kristus." (Sam, 8)

³⁸ "Man kan vara med även om man inte bekänt sig till Kristus." (Chris, 8)

³⁹ "Eftersom Kristus är i centrum kommer frågan att komma upp." (Chris, 8)

⁴⁰ "När man delar livet på ett djupare plan kommer frågorna upp." (Kim, 9)

⁴¹ "Det måste finnas en medveten bekännelse vid tillhörighet till den lokala församlingen. (Sam, 9)

⁴² "Man kan vara med men ändå i någon mån utanför, detta poängteras inte." (Sam, 9 – 10)

⁴³ "Det får inte bli tal om innanför och utanför." (Kim, 10)

⁴⁴ "Man kan diskutera vem som får ta nattvard men picknick i parken är helt öppet oavsett bekännelse." (Sam, 10)

Om man ska göra gränsdragningar så kommer det att handla om specifika handlingar som är mera direkt kopplade till det religiösa utövandet.

Det är inte heller så enkelt att det räcker med en uttalad bekännelse, utan man kan förutsätta att det även finns andra kvaliteter att förhålla sig till då tillhörigheten avgörs. Det är dessutom så att människor befinner sig i en process, kanske i rörelse mot Kristus och det är svårt för oss människor att tydligt kunna se var i en sådan process någon annan befinner sig, René tycks mena att vi därför bör låta människor vara med i större utsträckning.⁴⁵ Samtidigt påpekar han att tillhörighet inte kan handla enbart om att uttala några ord, eftersom vi trots orden kan röra oss bort från centrum som är Kristus.⁴⁶ Bertil lyfter också upp en aspekt från Bibeln där han menar att både Jesus och Johannes döparen varnar för att det inte är tillhörighet som är det viktigaste.⁴⁷

Tillhörigheten till Kristus karaktäriseras precis som i samtalet om kyrkan av två perspektiv, dels det som utgår från att Kristus är världens skapare och herre så att alla människor på något sätt tillhör honom, dels den tillhörighet som utgår från att människan individuellt bekänt sin tillhörighet till honom. Mötet med människor och förhållandet till dessa får en framträdande roll i samtalet och konstituerar för deltagarna om bekännelsen och tillhörigheten har en kvalitet som man kan bedöma som giltig. På praktiken som man kan se och bedöma, mäter man alltså hur genomgripande den inre bekännelsen påverkat människan. Vi ser alltså hur man lägger stor vikt vid de inre processerna men också att man anser att dessa bör få tydliga yttre konsekvenser.

3.3 Frälsning

Frågan om frälsning diskuteras inte uttryckligen så mycket men den finns som en bakgrund i hela samtalet. Till viss del kan vi förstå det som sades i början om tillhörighet och kyrkan som ett samtal om frälsning. René ger ord åt detta genom att samla ihop en del av samtalet i orden att man kan vara frälst utan att veta om det.⁴⁸ Samtidigt är det viktigt att det finns en rörelse i all kristen verksamhet som är i riktning mot eller snarare till Kristus och detta är just talet om

⁴⁵ ”Vad ser vi och vad ser vi inte, vi kan inte avgöra var i processen en människa befinner sig.”(René, 11)

⁴⁶ ”Det kan inte räcka med att uttala några ord, en bekännelse. Bekännelsen till trots kan vi röra oss bort från centrum.”(Bertil, 11)

⁴⁷ ”Det finns skarpa ord hos både Jesus och Johannes döparen att det inte är tillhörighet som är det viktigaste.”(Bertil, 12)

⁴⁸ ”Man kan vara frälst utan att veta om det men standard är att man har bekänt sig till Kristus och då är man frälst då tillhör man Kristus.”(René, 11 – 12)

frälsning. Sam bejakar detta uttalande och menar därtill att även om det är på detta sätt så handlar det inte om något som ska vara ett permanent tillstånd.⁴⁹

Chris påpekar att det inte endast handlar om ett individuellt perspektiv, utan att det finns en kollektiv aspekt att väga in i sammanhanget.⁵⁰ Det kollektiva i sammanhanget är hur Guds rike blir synliggjort inte bara genom individen och dennes personliga bekännelse, utan i det gemensamma. Det gemensamma får stor betydelse som bärare av det personliga, man kan svårligen tänka sig det ena utan det andra. Frälsning blir i detta sammanhang inte endast en personlig medveten handling, utan den utvecklas och blir synlig i det som är det gemensamma, församlingen som rör sig mot centrum, Kristus.

3. 4 Kyrkans och tillhörighetens utsträckning

Frågan om arbetslaget på något sätt skulle kunna definieras som kyrka eller församling gör tydligt att det finns olika syn på denna möjlighet. I flera av de andra sakerna som diskuterats har man börjat i något gemensamt och rört sig mot det divergerande, här börjar man direkt i det åtskiljande. Frågan förtydligas genom att medlemskapet och tillhörigheten lyfts fram och att man då som tillhörig tar med sig något som får genomslag i arbetslaget. Flera av gruppens deltagare säger direkt nej när frågan om arbetslaget kan ses som kyrka tas upp och Kim menar att om så vore skulle allting kunna vara kyrka, det skulle inte finnas några gränser.⁵¹

En intressant detalj i sammanhanget är att arbetslaget allt som oftast ber tillsammans inför möten. Även när hela skolans personal möts har man någon form av andakt där det förekommer gemensam bön. Detta lyfter Bertil upp i samtalet och undrar då vilken skillnaden skulle vara i förhållande till att vara kyrka.⁵² På denna fråga svarar Sam att det handlar om den inre övertygelsen eller överenskommelsen mellan kollegerna i arbetslaget att vi inte ser oss som församling.⁵³

Denna uppfattning möts med ett resonemang om att ifall Kristus är i centrum så skulle detta också kunna vara kyrka. René menar att eftersom kriteriet för församling uppfylls genom att människorna som arbetar på arbetsplatsen har Kristus som sitt centrum så finns det ingen anledning att inte se på arbetsplatsen som kyrka. Det blir så i ännu högre grad eftersom

⁴⁹ ”Man kan vara frälst utan att veta om detta men det ska inte vara ett permanent tillstånd.(Sam, 13)

⁵⁰ ”Det handlar inte bara om mig, utan Guds rike blir synligt i vår kollektiva delaktighet.”(Chris, 13)

⁵¹ ”Då kan ju allt vara kyrka.”(Kim, 14)

⁵² ”Men vad är skillnaden, vi ber ju tillsammans.(Bertil, 14)

⁵³ ”Vi har en annan kärna vi ser oss inte som församling.”(Sam, 14)

man som kristen lever ut sin tro även på arbetsplatsen.⁵⁴ Denna andra aspekt fångas upp Connie som ser utlevandet av tron i arbetslivet som en rörelse mot det heliga.⁵⁵ Det kan vara värt att påpeka att utlevandet av tron handlar om att utföra sitt arbete på ett gott sätt och inte att man utför speciella religiösa handlingar.

Bertil menar att man som kristen borde omfatta en vision att alla arbetsplatser borde vara kyrka. Han tänker att hela livet för en troende handlar om att agera i enlighet med Guds tanke och vilja och att även arbetsplatserna skulle kunna vara en reflektion av detta.⁵⁶ Vid denna punkt i samtalet glider resonemanget över i att handla om kvalitet i gemenskapen som är kyrkan och här anar Bertil att det finns en djupare gemenskap även på arbetsplatsen, eftersom man här bekänner sig till samma tro. En effekt av att man i kollegiet delar tron är den helige Andes närvaro och på grund av denna närvaro finns det större anledning att tänka sig att även arbetsmiljön skulle kunna definieras som kyrka.⁵⁷

Arbetslaget är i denna fråga helt klart delat, det finns inte en tydlig uppfattning utan två. Den ena säger att arbetslaget som en gemenskap bestående av kristna visst kan förstås som varande kyrka, medan den andra uppfattningen hävdar motsatsen, arbetslaget är inte kyrka.

3. 5 Kyrkans uppdrag, arbetslagets verksamhet

Om man i arbetslaget inte är överens om att det på något enkelt sätt går att definiera kollegiet och dess dagliga verksamhet som kyrka, så är man desto mer övertygad och överens om att skolans dagliga verksamhet är en viktig och integrerad del av kyrkans diakonala och proklamerande uppdrag. Mötet med kursdeltagarna eller för den delen kollegerna ser man som ett möte där också Gud är en aktiv agent. ”Gud är i oss kristna och därför möter Gud dem när de möter oss ”(René, 19). Att vara en del i något större och att Gud finns med i detta större är något som flera i arbetslaget lyfter fram som signifikativ och särskiljande för deras dagliga verksamhet. Man ser det också som ett arbete med den egna tron så att arbetet påverkar även den personliga tron, Bertil uttrycker det så att upplevelsen av helighet kan upplevas i klassrummet medan man arbetar med deltagarna i en bildningssituation.⁵⁸ Connie

⁵⁴ ”Om Kristus är i centrum vilket är kriteriet för församling och vi rör oss ditåt då är detta också församling.” och ”Genom att var och en lever ut sin kristna tro på arbetsplatsen.”(Rene, 15 och 16)

⁵⁵ ”När vi handlar kristet i vårt arbetsliv då är vi på väg mot det allra heligaste.”(Connie, 16)

⁵⁶ ”Alla arbetsplatser som kyrka borde vara vår vision.”(Bertil, 16)

⁵⁷ ”Jag kan tänka mig att jag har starkare samförstånd med er och då finns förutsättningar för den helige Andes närvaro. Arbetsmiljön skulle kunna vara kyrka i högre utsträckning.”(Bertil, 17)

⁵⁸ ”Jag kan uppleva ögonblick av helighet i klassrummet.”(Bertil, 20)

följer med i resonemanget och kopplar upplevelsen av helighet till det som sker i mötet med eleven, när läraren upplever att eleven har förstått något så händer det verkligen speciella, att det heliga mötet uppstår.⁵⁹ Gud finns alltså med i verksamheten och sätter sitt avtryck genom de kristna som finns närvarande och detta förstår man som ett skeende vilket alla närvarande är delar av. Sam håller med om det som sagts men tillägger att Guds närvaro och handlande genom människorna inte gör sammanhanget till kyrka.⁶⁰ Det finns alltså enligt Sam en skillnad mellan kyrkans praktik och kyrkan.

Det råder stor samstämmighet om att den verksamhet som bedrivs i skolans regi kan ses som Guds handlande genom de människor som utför handlingarna. När Sam påpekar att det skulle kunna vara vilken god gärning som helst som då skulle kunna betraktas som Guds handlande⁶¹ menar Bertil att eftersom handlingen utgår från ett uppdrag som givits av den kristna huvudmannen så blir det lättare att definiera den som Guds handlande.⁶² Vi ser hur man i gruppen är överens om att Guds och kyrkans handlande är för handen i skolans bildningsverksamhet men detta får inte till följd att man blir överens om att definiera sammanhanget som kyrka.

3. 6 Relationen till kolleger med annan bekännelse och etnicitet

Samtalet hittills har mest rört sig kring hur man ser på hur relationen till kursdeltagarna. De utgör en grupp som man arbetar med och de är i stor utsträckning mottagare av det som den kristna personalen har att erbjuda. Som vi sett i resonemangen ovan har arbetslaget inte några problem att definiera det som sker i relation till deltagarna som Guds handlande. Det är intressant att se hur man i den vidare diskussionen reflekterar över hur man ska definiera det den personal som inte är kristen gör i sitt arbete. Det som är gemensamt är att det blir ett fokus på de utförda handlingarna och inte så mycket funderingar på människornas inre bevekelsegrunder. Bertil säger att det är bra att jobba tillsammans och att det inte finns några problem så länge de ställer upp på dessa gemensamma handlingar och att det är en del av vårt uppdrag att göra det tillsammans med dem.⁶³ Han menar att de kristna inte ska förskjuta någon och inte heller förvägra dem att göra dessa uppgifter för att de bekänner sig till en

⁵⁹ ”Javisst, när det blir äkta när eleven förstår.”(Connie, 20)

⁶⁰ ”Kyrkans handlingar och upplevelse av Guds närvaro kan dyka upp i princip var som helst men det gör inte sammanhanget till kyrka nödvändigtvis.”(Sam, 20)

⁶¹ ”Det skulle kunna vara vilken god handling som helst.”(Sam, 21)

⁶² ”Eftersom det är en kristen huvudman blir det lättare att säga att det är Guds handlande.”(Bertil, 21)

⁶³ ”Så länge de kan tänka sig att göra det vi gör tillsammans med oss välkomnar vi dem.” och ”Det är en del av vårt uppdrag att göra det tillsammans.”(Bertil, 22 och 23)

annan religion eller har något annat etniskt ursprung. Om de anser att de av skäl som är viktiga för dem själva inte vill samarbeta med de kristna, får de välja att gå en annan väg.⁶⁴ Värt att anmärka är att Bertil faktiskt hänvisar till ställningstagande och åsikter inte specifika handlingar, detta är dock en parentes i resonemanget som fortsättningsvis kommer att koncentreras kring handlingar som kan utföras gemensamt över trosgränser.

3.6.1 Handlingar

När det gäller vilka handlingar man kan tänka sig att utföra tillsammans och vilka handlingar man inte anser sig kunna göra gemensamt med människor som bekänner en annan tro än den kristna, fäller Sam en kommentar som både kräver och ger mycket respekt då han påpekar att det inte är de kristna som ska definiera vad de som har en annan tro inte kan göra, det får de göra själv utifrån sina bevekelsegrunder.⁶⁵ Sam har strax före detta påpekat att det finns massor som kristna inte kan göra och den rätten har varje människa oavsett konfession, så respekten för detta är enligt Sam dubbelriktad.⁶⁶ Bertil menar att när man har bjudit in människor till samarbete fullt medveten om att de har en annan tro, så måste man respektera detta och inte tvinga dem till någon annan bekännelse.⁶⁷ Det här är en viktig iakttagelse eftersom Kim påpekar att det finns maktförhållanden som kan påverka.⁶⁸ Arbetsgivaren har en kristen grundsyn detta behöver tänkas in och reflekteras över så att man inte skapar tvingande strukturer.

Personalen ber tillsammans som vi sett tidigare och detta är för arbetslaget helt okontroversiellt eftersom man med Renés ord ser det som ett gemensamt sökande och dessutom har personalen gemensamt formulerat en bön och handlingen i sig visar att man är överens.⁶⁹ Bön är något som bryter konfessionsgränser och dessutom är det frivilligt därför kan man genomföra det tillsammans.⁷⁰

René anser också att samtalet i vid bemärkelse är en gemensam handling som kan utvecklas till djupare dialog, samtalet kan handla om det mesta även om respektive tro och bekännelse.⁷¹

⁶⁴ ”Står de inte ut med det vi står för får de välja en annan väg.”(Bertil, 23)

⁶⁵ ”Svårt att säga vad de inte kan göra.”(Sam, 24)

⁶⁶ ”Massor av saker vi inte kan göra.”(Sam, 24)

⁶⁷ ”När man bjudit in människor till samarbete medveten om att de har en annan tro får man respektera detta och inte tvinga på någon kristen bekännelse.”(Bertil, 26)

⁶⁸ ”Vi ber tillsammans men kristna har övertag i det vi gör tillsammans.”(Kim, 24)

⁶⁹ ”Vid gemensam bön är vi gemensamt sökande.”(René, 26)

⁷⁰ ”Den som håller andakten ber och de som vill ber med.”(René, 26)

⁷¹ ”Man kan tala med varandra om respektive bekännelse, det blir ett slags dialog.”(René, 26)

När man ska definiera de handlingar som man inte vill utföra gemensamt med människor som inte har samma bekännelse som man själv så handlar det om saker som är direkt kopplade till konfessionen. Det kan röra sig om exempelvis dop och nattvard, eftersom man menar att flera av dessa handlingar kräver eller snarare är ett slags bekännelse i sig själv.⁷² Att låta människor delta i en sådan handling blir ett svek om man inte ser till att förklara handlingens innebörd enligt Bertil.⁷³ Aron tillägger då att det handlar om nattvardssyn, man kan mycket väl ha en förståelse av nattvarden som tillåter att man delar den med människor som inte har en uttalad bekännelse på Kristus.⁷⁴

Det är inte många handlingar som gruppen anser att man inte kan utföra tillsammans med människor som bekänner någon annan tro. Det kan vara handlingar av specifik religiös natur, handlingar vilka utgår från den specifika bekännelsen. För övrigt är man generellt mycket öppen med att verka gemensamt över religiösa gränser.

3.7 Gränsdragningar

Det framgår tydligt att det i arbetslaget finns en stor öppenhet för att möta människor i öppen dialog för att samarbeta och för att lära av varandra. Hela samtalet andas ett intresse för vad andra människor har att kommunicera och man är generellt inte rädd för att möta andra åsikter och ställningstaganden än de egna även sådana som är religiöst betingade. Till exempel så anser Kim att det på arbetsplatsen finns en öppen dialog med andra människor.⁷⁵ Bertil lyfter då ett perspektiv där han menar att dialogen inte sker mellan religioner utan mellan människor.⁷⁶ Detta är signifikativt för gruppens samtal, man lyfter hela tiden fram att det handlar om möten med människor och personliga relationer snarare än att det handlar om principer och strukturer. Bertil säger till exempel att man inte kan börja med principer⁷⁷ och då fyller Kim i med att det är relationer och individer som är det viktigaste.⁷⁸ Sam visar på samma tänkande då han konstaterar att vara grundad i sin egen tillhörighet inte behöver betyda att man låter bli att lyssna eller lära av dem som utgår från en annan grund.⁷⁹ I samtalet mellan människor blir skillnaderna i tro tydliga och det är viktigt att veta var skiljelinjerna går.

⁷² "Att ta nattvard är bekännelse." (Sam, 28)

⁷³ "Man sviker den andre om man inte förklarar." (Bertil, 28)

⁷⁴ "Eller Missionskyrkan där man säger att den som vill komma närmare Kristus är välkommen." (Aron, 29)

⁷⁵ "Vi har öppen dialog med religioner." (Kim, 32)

⁷⁶ "Vi har dialog med människor inte religioner." (Bertil, 32)

⁷⁷ "Man kan inte börja med principer." (Bertil, 33)

⁷⁸ "Relationer och individer är viktigare än strukturer." (Kim, 33)

⁷⁹ "Vi vet att vi tror olika men vi lär os av varandra." (Sam, 34)

Därför talar man också om gränsdragningar och var dessa kan tänkas ske. Sam konstaterar att Jesus är tvetydig i de gränssättningar han gör och att kyrkan tidvis har varit väldigt tydlig i sina gränsdragningar.⁸⁰ Det handlar för René inte om att dra upp gränser som stänger människor ute, eller för att skydda strukturer, utan snarare om att man i vissa fall är rädd om sig själv och känner igen att det kan finnas områden i ens liv som man av personliga orsaker anser sig behöva skydda.⁸¹

Gränsdragningarna kan vara av olika art, man kan behöva dra gränser av omsorg om sitt eget välbefinnande och den andliga hälsan. För René betyder detta dock inte att ta avstånd från en människa som utövar någon annan religion och får inte som konsekvens att man inte kan samarbeta.⁸² Denna gränsdragning skulle dock inte för informanten ifråga betyda ett avståndstagande från en person som är aktiv inom fältet österländsk meditation. Öppenheten leder till att man kan tänka sig en mycket nära gemenskap, men den leder inte till att man oreflekterat inlåter sig i vad som karaktäriseras som andlig gemenskap.⁸³ Att dra gränser handlar för flera av deltagarna inte om att skapa konflikt eller avstånd utan snarare om att veta var man själv befinner sig.⁸⁴ Dock kan gränserna bli upphov till konflikt, men detta är inte en anledning att dra sig undan mötet.⁸⁵

Det är svårt att utifrån den information som framkommit i samtalet dra slutsatser som är generellt giltiga för gruppen när det gäller gränssättning i förhållande till människor med annan tro. Gruppen är överlag mycket relationellt inriktad och mötet med andra lyfts ständigt fram som viktigt. När man ändå drar upp gränser för mötet med andra blir det utifrån sådana situationer som speglar egna individuella behov.

4 Teologisk förankring

Fokusgruppen ger uttryck för ett stort teologiskt intresse och en fördjupning som tillika är djupt personlig. Det går inte att utifrån gruppens samtal avgöra hur pass medvetna de olika deltagarna är om vad vissa specifika teologer sagt eller skrivit i de frågor som gruppens

⁸⁰ ”Jesus är både inkluderande och exkluderande.” och ”Kyrkan har varit skarp i sin gränsdragning.”(Sam, 30 och 31)

⁸¹ ”Jag höll på med österländsk meditation och upptäckta att det var illa,” och ”Jag behöver hålla mig borta från det aktiva utövandet när det gäller sådan meditation för att måna om mig själv.”(René, 36)

⁸² ”Absolut inte vägra samarbeta som kolleger.”(René, 36)

⁸³ ”Det är inte självklart med andlig gemenskap.”(René, 36)

⁸⁴ Sidorna 30 - 39

⁸⁵ ”Om jag möter någon som står för vad jag uppfattar som ond eller destruktiv andlighet får jag förvänta mig någon form av konflikt.” och ”Jag drar mig inte undan mötet eftersom Gud skapat allt och då tillhör allt honom.” (Sam, 37)

samtal kretsade kring. I detta avsnitt ska jag göra sådana kopplingar och på så vis sätta in samtalet i en teologisk kontext.

4. 1 Kristologi

Vi har tidigare i materialet sett hur flera av deltagarna poängterar att det nav man utgår från eller det centrum man tänker att man rör sig mot i det kristna livet som fokusgruppen talar om är Kristus. Det är därför naturligt att undersöka några kristologiska perspektiv som kan vara applicerbara i sammanhanget.

4. 1. 1 Fokusgruppen och kristologin

Fokusgruppen uttalar sig inte specifikt om kristologi däremot är det oomtvistligt så att det finns kristologiska utgångspunkter i deras resonemang. Vi har sett hur man tar Kristus som självklar utgångspunkt för hur man tolkar inte bara kyrkans utan hela skapelsens existens. Kristus är i grund och botten det nav vilket allting annat är fäst vid och utgår från, eller strävar mot. Kristus har alltså för fokusgruppens deltagare antagit en roll som till inte ringa del påminner om hur Rasmusson och Spjuth beskriver att man förhöll sig till Gud i de första kristnas tid, där de säger att frågan om Guds existens i Nya testamentets tid inte är något problem för flertalet människor och inte heller för dem som författade skrifterna till det som blivit Nya testamentet. Man betraktade Gud som evig och oföränderlig. Problemet man kunde se och relatera till var på vilket sätt den förgängliga människan kunde få del av Guds oförgänglighet och mer specifikt för de kristna, hur man kunde möta Gud i människan Jesus. Författarna påpekar att det i Nya testamentet ännu inte hade börjat ske någon problematisering av den kristna tron och att det obeskrivbara mysteriet istället ledde till förundran och tillbedjan. Den utveckling som skett till exempel när Irenaeus knyter ihop etthundra talets teologi då han med sin soteriologiska utgångspunkt betonar vikten av att Jesus Kristus både är sann människa och sann Gud, att det bara är Gud som kan frälsa och att det endast är genom en människa som synden som kom genom Adams överträdelse kan övervinnas. Dessa ståndpunkter lever fokusgruppen med som utgångspunkter utan problematisering.

I klassisk kristologi utgår man från det grundläggande påståendet att Gud i sonen blir människa. Förutsättningen för detta är en trinitarisk teologi. Sonen är av evighet född av Fadern och av samma väsen som denne, på samma gång är han dock skild från Fadern i en evig relation. Man kan därför säga att det som kan sägas om Gud, också kan sägas

om Jesus från Nasaret.⁸⁶ Det är inte svårt att se hur den trinitariska förklaringsmodellen finns i bakgrunden hos fokusgruppen och att man anser att det som kan sägas om Gud, kan sägas om Jesus och omvänt. Även Anden figurerar som vi fått del av i samtalet, om än mycket kort och det framstår tydligt att Anden är lika integrerad i modellen som Fadern och Sonen.

Kristus förstås alltså som centrum och hela världens skapare och den man strävar efter gemenskap med. Denna gemenskap kan människorna enligt samtalsdeltagarna få del av på ett flertal olika sätt. Ett sätt är att söka den aktivt och medvetet, framför allt i en gemenskap av människor som också är aktiva i ett sådant sökande i exempelvis en kristen församling. Utgångspunkten här är att Kristus finns på ett speciellt sätt i de gemenskaper som bekänner sig till honom. En annan utgångspunkt är att gemenskapen med Kristus kan drabba människor var som helst och när som helst eftersom man anser att Kristus är den som skapat hela världen och att han rör sig i denna sin skapelse som han själv behagar. Gruppen problematiserar inte dessa antaganden i någon nämnvärd utsträckning, utan det bildar som tidigare påpekats en för gruppen självklar utgångspunkt.

Det finns soteriologiska anslag i gruppens kristologiska utgångspunkter och som vi sett tidigare under punkten 3. 3, så är det inte något som det talas så mycket explicit om, utan snarare en bakgrund som hela tiden finns där och påverkar utan att det behöver uttalas. Det verkar finnas en samsyn i gruppen om att detta inte behöver diskuteras, utan man förutsätter att det är Kristus som är frälsaren och detta antagande bildar en självklar utgångspunkt för samtalet. Det man istället talar om är på vilket sätt frälsningen kan komma människorna till del, detta ska jag diskutera nedan under punkten religionsteologiska utgångspunkter.

4. 2 Fokusgruppen och kyrkosyn

Som vi förut sett placerar sig alltså fokusgruppens deltagare i stor utsträckning med avseende på kyrkosyn i de två linjer vi tidigare lyft fram i avsnitt 3. 1. 1. Båda förhållningssätten tar sin utgångspunkt i den institutionella kyrkan och utvidgar med mer eller mindre fokus på kyrkan som "Mystical communion" och "Kyrkan som sakrament." Jag kommer därför att i denna genomlysning koncentrera innehållet kring dessa tre modeller.

Som vi såg i tidigare i samtalet så skönjer jag två linjer i förståelsen av kyrkan inom gruppen. Dessa linjer står inte mot varandra utan de snarare kompletterar varandra

⁸⁶ Rasmusson och Spjuth (1986, 88 - 93)

genom att lägga fokus på olika detaljer då man ska definiera kyrkan. Alla deltagarna i fokusgruppen har sin kyrkliga hemvist i grupper som hör till den protestantiska delen av den kristna kyrkofamiljen. Huvuddelen av deltagarna har sin tillhörighet i Evangeliska frikyrkan någon har bakgrund i Pingströrelsen annan bakgrund som förekommer är Svenska Baptistsamfundet samt Svenska kyrkan och i Evangeliska Lutherska kyrkan i Finland. Det finns också representanter som har sin hemvist i Missionskyrkan och Vineyard.⁸⁷

4. 2. 1 Den institutionella kyrkan

För den institutionella kyrkan är det som vi tidigare sett viktigt att dess medlemmar tydligt kan uppvisa att de uppfyller kraven för medlemskap i kyrkan. För fokusgruppen är detta krav som vi noterat tidigare generellt sett en uttalad bekännelse om tro på Kristus, även om det finns undantag. De som kan dra nytta av kyrkan som institution är medlemmarna. Kyrkan förser medlemmarna med allt de behöver för att de ska kunna ta del av frälsningen. Kyrkan ser genom sina herdars försorg till att människorna inte går vilse utan kommer till livgivande platser där de kan växa till i tro. Dulles menar alltså att det står klart att den institutionella kyrkan framför allt har att erbjuda människorna och då framför allt dess medlemmar är evigt liv. Detta betyder inte enligt Dulles att kyrkan enligt denna modell är på något sätt indifferent till de människor som inte är del av kyrkan, utan man lägger stor möda på att genom mission rädda dessa människors själar, man vill dra människor in i den institutionella gemenskapen. För fokusgruppen bildar den institutionen grunden som all verksamhet utgår från. Det är den plats där man hämtar kraft och ledning och sedan gemensamt, fast möjligen på olika sätt, går ut och möter de som ännu inte är medlemmar. Enligt Dulles finns det tre styrkor med denna modell av Kyrkan. Den första är att den har starkt stöd i dess egen kyrkliga tradition, den andra att den skapar kontinuitet mellan en osäker framtid och ett säkert upphöjt religiöst förflutet, den tredje att det skapar stark gemensam identitet.

Det finns också enligt Dulles några svagheter som kan känneteckna den institutionella kyrkan. För det första har den relativt svagt stöd i Nya testamentet och i den tidiga kyrkliga traditionen, för det andra kan den leda till medlemmarnas passiva deltagande. En tredje och fjärde svårighet är att den institutionella kyrkan kan resa hinder för en kreativ

⁸⁷ Vineyard är en evangelisk (evangelikal) kristen gruppering som startades i USA i mitten på 1970 talet. Den etablerade sig i Sverige i Alvik, Stockholm 1992.

<http://www.vineyardusa.org/site/about/vineyard-history>

<http://goteborg.vineyard.se/about-2/vad-ar-vineyard/>

och fruktbarande teologi och att den teologi man eftersträvar kan få en tendens att vara sådan att den ska bejaka den institution som kyrkan för närvarande är. Slutligen kan denna kyrkosyn vara helt ur fas med den verklighet som den är placerad i och alltså svara på frågor som inte ställs.⁸⁸ Fokusgruppen reflekterar som vi såg i samtalet mycket kring hur man inte ska hamna i ett läge, där man som beskrivs ovan inte på något sätt är i fas med den omgivande verkligheten. Man är mycket mån om att lyfta blicken och vara i fas med den verklighet omgivningen utgör, såväl som mot den kyrkliga traditionen. Till exempel kan Bertils uttalande visa på hur man kopplar den tjänande aspekten till den institutionella kyrkan. Inte heller när det gäller hur man ser på kyrkans roll som tjänare i samhället, uttrycker man sig helt klart men det är lättare att se hur denna modell är bärkraftig i förhållande till delar av samtalet. Bertil påpekar att vi har en utmaning att bygga Malmö tillsammans och att vi inte kan välja bort denna utmaning.⁸⁹ Detta säger han mot bakgrund av samtalet om vad man kan göra över denominationsgränser, det är dock svårt att dra allt för långt gående slutsatser utifrån detta uttalande. Dulles menar att den tjänande kyrkomodellen kännetecknas av att man verkar inom de strukturer som det världsliga samhället erbjuder och att kyrkan inte bygger upp egna strukturer.⁹⁰ Det kan vara så att man ser och förstår kyrkan på detta sätt i gruppen, men samtalet i sig ger inte utrymme för att göra denna tolkning.

4. 2. 2 Kyrkan som Mystical communion

I kyrkan som myctical communion står gemenskapen i fokus. Det är inte endast gemenskapen mellan de människor som händelsevis råkar befinna sig i den specifika gruppen det handlar om, utan en gemenskap som går djupare och i en annan riktning. Det är en gemenskap uppenbarad av Jesus Kristus och förmedlad till människorna av den helige Ande. Här såg vi i samtalet hur det fanns ett tydligt fokus på gemenskapen och dess betydelse för deltagarna. Enligt Dulles så harmonierar denna modell med flera bibliska bilder framför allt bilderna av kyrkan som ”Kristi kropp” och ”Guds folk”. Det här är en bild som leder tankarna till en organisk enhet snarare än en social. Deltagarna i samtalet uppehåller sig länge vid denna bild och lyfter ständigt upp hur viktigt det är att man är en sådan gemenskap. Augustinus utvecklar denna bild till att gälla alla de som får sitt liv genom Kristi nåd och innefattar då inte bara det jordiska perspektivet, utan också det himmelska, så att exempelvis änglarna ingår i denna

⁸⁸ Dulles (1988, 41 – 44)

⁸⁹ Vi kan inte välja bort utmaningen att Bygga Malmö tillsammans. (Bertil, 23)

⁹⁰ Dulles (1988, 96)

gemenskap. Denna kropp, kyrkan är inte nödvändigtvis synlig eftersom den också innefattar som änglarna, men också de avlidnas själar.

”Guds folk” är en term som har rötter i Gamla testamentet, där den konsekvent används i relation till Israel som Guds speciellt utvalda folk. I flera texter i Nya testamentet refereras till den kristna församlingen som det nya Israel eller Guds folk enligt det nya förbundet. Man skulle enligt detta kunna beskriva den kristna gemenskapen som en andefylld gemenskap som inte nödvändigtvis är identisk med den synliga kyrkan, men som skulle kunna vara det.⁹¹ Informanterna uttrycker sig som vi sett förut på likande sätt då de talar om den världsvida och den lokala kyrkan.

4. 2. 3 Kyrkan som sakrament

Dulles skriver att sakrament är ett tecken på nåd som förverkligar sig själv och att det har något slags händelsekaraktär. Kyrkan blir kyrka genom att Kristi nåd som är aktiv inom kyrkan blir konkretiserad i någon form av praktik. Kyrkan blir en verklig nådahändelse när den träder fram tydligt konkretiserad som ett sakrament. Alltså, kyrkans handlingar som sådana, där människor binds samman i nåd genom ett synligt uttryck. Vi såg att det finns uppfattningar i fokusgruppen då man talade om vilka handlingar som kyrkan ska utföra, som tydligt drog åt denna syn. Handlingar som är specifikt kyrkliga och som därmed förmedlar Kristi närvaro på ett konkret sätt, exempelvis nattvarden är en sådan handling.

Kyrkan är enligt detta synsätt inte endast ett tecken utan ett sakrament, där kyrkan som sakrament är närvarande, där kommer också Kristus att vara. Nåden söker synliga uttryck och kommer att leda människor till bön, gemenskap, andakt och annat som i det yttre presenterar kyrkans inre kärna. Kyrka, säger Dulles kan då definieras som en gemenskap av människor som på ett konkret sätt visar nåden som Guds gåva i Jesus Kristus.⁹² Fokusgruppen lyfte ofta upp i samtalet hur gemenskapen mellan troende människor på ett konkret sätt kan visa på att det handlar om en gemenskap som är något mer än vanliga möten, det är en gemenskap där Kristus själv närvarar och denna närvaro är grunden i att vara kyrka.

⁹¹ Dulles (1988, 50 - 53)

⁹² Dulles (1988, 69 - 71)

4. 3 Fokusgruppen och religionsteologin

Diskussionen om hur man utifrån en kristen utgångspunkt ska förhålla sig till andra troende har från den första kristna tiden varit en viktig och central fråga för kyrkan och dess medlemmar. Under kyrkans hela historia har hon inom sig härbärgerat olika åsikter vad gäller detta förhållande. Dock vågar jag påstå att en mycket vanlig rent av dominerande hållning varit att kristendomen är fulländad och att all annan religion är, om inte ond så åtminstone felaktig och därför kan den inte leda människor till frälsning. Denna tro illustreras väl i uttrycket ”extra ecclesiam nulla salus,” vilket varit lika med romerska kyrkans officiella lära fram till och med första halvan av nittonhundratalet.⁹³ Lutherska och reformerta kyrkor har inte formulerat det som någon officiell lära, man har dock ofta tänkt så. Jag kommer i det följande att använda mig av begreppet frälsning för att illustrera tre olika förhållningssätt att utifrån kristna utgångspunkter förhålla sig till andra religioner.

Som jag nämner i inledningen introducerar Alan Race 1983 termerna exklusivism, inklusivism och pluralism. Dessa har blivit kritiserade för att vara allt för statiska, (se noter till inledningen), men de har trots allt fortsatt att användas, även jag kommer utgå från dessa i framställningen nedan.

4. 3. 1 Exklusivism

Exklusivism tar sitt avstamp i det förhållande att Gud, som man säger, uppenbarat sin vilja att frälsa människorna genom Jesus Kristus. När det gäller frälsning intar exklusivister generellt en annan ställning än de gör när det gäller annan form av kunskap.⁹⁴ Vi befinner oss här inom ett område där kunskapen inte anses åtkomlig på vad vi skulle kalla vanliga vägar, genom förnuftsresonemang, eller experimentell verksamhet. Denna kunskap är något som bara kan förstås utifrån att människan har upplevt den inom ett kristet sammanhang, eller åtminstone av sin upplevelse drivits till att söka sig närmare ett kristet sammanhang. Beviset för kunskapen utgörs av förutbestämda parametrar, vilka visar på sig själv som bevis för riktigheten i påståendena. Det handlar alltså om ett slutet system som är skyddat från yttre påverkan. Lesslie Newbigin har argumenterat: för att ha möjlighet att uttala sig med trovärdighet om företeelser rörande till exempel det apostoliska vittnesbördet måste man dela övertygelsen att Gud kan gripa in i världen. Har man inte den insikten kommer detta otvivelaktigt att färga vad man säger om vittnesbördet. Newbigin ser detta som en konflikt

⁹³ ”utanför kyrkan ingen frälsning” Hick (1995, 82-86)

⁹⁴ Hick, (1995, 16-18)

mellan två vetenskapliga metoder där omfattandet av den ena utesluter att man kan kommentera den andra på ett riktigt sätt.⁹⁵ Är man kristen kan man på ett riktigare sätt förstå frälsning än om man inte är det. Detsamma får då tänkas vara förhållandet mellan de olika religionerna man måste så att säga vara behörig för att kunna uttala sig på ett riktigt sätt och behörig blir man genom att bekänna sig till kristen tro. Kristen tro är den behörighet som gör det möjligt att uttala sig om frälsning med någon form av sanningsanspråk men även om andra religioner och deras förhållande till frälsningen. Eftersom de andra religionerna inte är kristna så kan de inte vara bärare av någon gudsuppenbarelse och alltså kan där inte finnas några frälsande element i någon av dessa religioner.

Då man i fokusgruppen talar om frälsning så står det klart att man i gruppen anser att frälsningen är något som utgår från och är kopplat på ett unikt sätt till Kristus. Men eftersom man är överens om att denne kan frälsa människor som inte bekänner sig till den kristna religionen eller i det yttre på något sätt visar att de tillhör Kristus, så finns det inget underlag i materialet som pekar på att fokusgruppens religionsteologiska utgångspunkter enligt Race definitioner kan kallas exklusivistisk.

4. 3. 2 Inklusivism

Som vi sett ovan hamnar man utifrån ett exklusivistiskt synsätt i en konfronterande situation mellan å ena sidan den egna religionen och å den sidan alla andra religioner. Utifrån ett inklusivt synsätt är det möjligt att hävda kristendomens unika uppenbarelse utan att hamna i konfrontation. Man försöker integrera den icke kristna tron i kristen teologisk reflektion. Vad man vill göra är att försöka hålla fast vid två lika bindande övertygelser, eller som Dag Bjärnhall skriver ”två traditionella kristna teologiska axiom”.⁹⁶ Dessa två axiom är Guds önskan att alla människor ska bli frälsta och att hans nåd därför verkar överallt i hela världen, det andra axiomet innebär att Gud på ett fullkomligt unikt sätt manifesterat sin nåd i Kristus, som gör anspråk på att vara den universella och slutliga vägen till frälsning. Fokusgruppen befinner sig i denna spänning. Frälsningen kopplas exklusivt till Kristus men det framkommer i samtalet ingenting som pekar på att någon intar en exklusivistisk inställning, utan frälsningen kan komma människor till del som inte förevisar några yttre uttryck för att tillhöra Kristus eller Kristendomen.

⁹⁵ Race (1993, 34)

⁹⁶ Bjärnhall, (1999, 80)

Problemet vid en första anblick tycks vara att dessa två utsagor är till synes oförenliga, om man betonar att Kristus är den enda vägen till frälsning får man svårt att förklara hur Gud kan vara kärleksfull, eftersom de flesta människor inte bekänner Kristus och därför inte kan räknas till de frälsta. Väljer man att istället betona utsagan om Guds universella frälsningsvilja behöver man förklara på vilket sätt människor når frälsning genom eller trots icke kristna religioner. Kan frälsningen erhållas genom icke kristna religioner måste det förklaras i relation till att frälsningen bara kan ske genom Jesus Kristus och kyrkan. Med andra ord använder sig Gud av icke kristna religioner som verktyg för frälsning, eller frälser Gud trots att människan lever i en icke kristen religion.

Redan från första kristna tid finns vittnesbörd om att sådana här tankar varit i omlopp. I Nya Testamentet finns tydliga exklusiva drag men vi hittar också texter som vittnar om mer inklusiva tankar. Det tydligaste av alla torde vara Paulus tal i Aeropagen, Apostlagärningarna 17:22-31. Där erkänner Paulus äktheten i Athenarnas dyrkan av den okände guden men han går vidare och identifierar denne gud i termer av kristusskeendet. På detta sätt inkluderas de som dyrkade denne okände gud i det kristna skeendet och deras religion blev med ens komplett. Dessa människor hade utan att veta om det varit kristna, så kallade anonyma kristna.⁹⁷ Terminologin förknippas med den tyske teologen Karl Rahner. Rahners avsåg inte att detta skulle vara en allmän religionstolkningsmodell utan en inomkristen möjlighet att förstå andra religioner.

Inklusivism betyder enkelt uttryckt att människor kan vara frälsta utan att kunna visa några för kristendomen specifika yttre kännetecken. Att de är frälsta beror dock till fullo på att Kristus frälsande egenskaper kommit människorna till del fastän det inte syns och fast de själva inte ens behöver vara medvetna om att det är så. I samtalet framkommer att deltagarna likt Karl Rahner väljer att applicera en frälsande verklighet från den egna religionen och att utsträcka den till att gälla även de som inte i någon yttre måtto tillhör denna. Detta gör att gruppens religionsteologiska utgångspunkt kan definieras som inklusivistisk.

4. 3. 3 Pluralism

Utifrån ett pluralistiskt tankesätt vill man ta den andre och dennes upplevelse av att ha mött Gud eller någon annan frälsande verklighet på riktigt stort allvar. Ofta menar man att det är fullt möjligt till och med troligt att Gud skulle uppenbara sig på olika sätt i olika kulturer.

⁹⁷ Rahner (1995, 311)

Grundakttagelsen är att det finns många olika religioner i världen och man bedömer utifrån sin egen upplevelse av Gud det helt orimligt, att denne Gud skulle låta bli att meddela sig med människor bara för att de råkar vara födda i ”fel” kultur. En av de viktigaste insikter man gjort enligt Race var då man upptäckte att religiösa sanningar inte står fria från kulturell påverkan.⁹⁸ Det här betyder att exempelvis Kristendomen är ett av flera sanna svar på kunskap och frälsande handlingar som en gudomlig verklighet låtit uppenbara och ske. För att kunskapen ska utvecklas menar Alan Race att man i religionerna behöver inse att vi alla har behov av varandra om den fulla sanningen om Gud ska bli tillgänglig för människorna.⁹⁹ Det finns i synsättet åtminstone två utgångspunkter som är grundläggande för hur man vill att förhållandet mellan olika religioner ska gestalta sig, tolerans eller respekt för den andre är den ena utgångspunkten och fördjupad kunskap är den andra. Det som man förutsätter att det finns kunskap om är Gud och toleransen och respekten tjänar som garantier för att man i möte med varandra mellan människor av olika tro kan dela med sig av sina erfarna kunskaper och på så sätt förnya eller fördjupa den sammantagna förståelsen om vad Gud kan vara och göra.¹⁰⁰

När fokusgruppen reflekterar och formulerar sig i religionsteologiska frågor så handlar det i stor utsträckning om relationen till andra människor. Man värjer sig för att tala om religioner och om principer, utan återvänder hela tiden till att det handlar om människor. Som vi sett i materialet så är gruppens deltagare mycket öppna för att samtala och möta och samverka med människor vilken bekännelse de än har. Att mötas är för fokusgruppens deltagare själva grunden för hur man bygger ett samhälle och kommer närmare andra och lär känna dem. Principer ses som något som kan vara hindrande och i vissa fall direkt kontraproduktivt då man ska lära känna andra. Det här skulle kunna visa på att man i fokusgruppen intar en religionsteologisk pluralistisk inställning. Mötet och samtalet som man hela tiden lyfter upp som en viktig grund för relationerna till människor som har annan tro, har en tydlig kunskapsinriktning det handlar dock om att mötas för att lära sig om varandra och inte om att lära sig något om Gud. Vill man lära sig något om Gud vänder man sig till trosfränder. Detta talar alltså mot att gruppen skulle inta en pluralistisk utgångspunkt så som Race definierat den.

Det finns inte en utan flera frälsande kontaktpunkter mellan Gud och människorna. Guds uppenbarande och frälsande aktiviteter har manifesterats genom kulturellt specifika uttryck genom hela historien. Varje sådant uttryck är partiellt och unikt men de är

⁹⁸ Race (1993, 76)

⁹⁹ Race (1993, 72)

¹⁰⁰ Race (1993, 76)

relaterade till varandra genom att var och en representerar olika sociokulturella responser på den yttersta gudomliga verkligheten.¹⁰¹ Det förkommer ett uttalande i materialet som antyder en i Races anda pluralistisk utgångspunkt och det är när Connie säger att ”*Kyrkan kan vara en moské*”. Det finns dock inga andra uttalanden som stödjer denna åsikt, varför materialet inte ger underlag för att göra vidare tolkningar i denna riktning.

5 Sammanfattande slutsats

Hyllie Park folkhögskola är en mångreligiös arbetsgemenskap. Syftet med rapporten var att undersöka religiösa ställningstaganden och åsikter hos den kristna personalen på folkhögskolan och att ta reda på vilka handlingar som dessa utgångspunkter leder fram till. Jag har arbetat med tre övergripande frågeställningar där den första handlar om vilken religionsteologisk utgångspunkt som dominerar i arbetsgemenskapen. Den andra frågan handlar om ifall den dominerande religionsteologiska utgångspunkten leder till att man intar en instrumentell syn på interreligiös dialog. Den tredje frågan har hjälpt till att svara på ifall den religionsteologiska grunden leder den kristna personalen till specifika handlingar mot människor med annan bekännelse.

Insamlandet av material skedde i formen av ett fokusgruppsamtal där alla deltagare fick komma till tals, samtalet dokumentarades som ljudinspelning och transkriberades. Analysen har sedan skett enligt de i metoddelen angivna riktlinjerna.

De moment i samtalet som var viktigast för att kunna relatera till undersökningens syfte och för att kunna svara på frågeställningarna handlade om kristologi, kyrkan och religionsteologi.

Kristus som hela världens frälsare och skapare är det centrum man utgår från och den gemenskap man ser sig vara på väg mot. Människor kan få del av detta på olika sätt ett sätt är att aktivt söka gemenskapen i en kristen församling och att medvetet bekänna sig till Kristus som frälsaren. Att Kristus är världens skapare och herre kan också leda till att människor kan få del av frälsning och gemenskap utan att de medvetet söker eller bekänner sig till den kristna tron, Kristus verkar detta utan att människor vet om att det sker.

Det primära kyrkliga uttrycket är för deltagarna i samtalet den lokala gemenskapen. Man utgår från mötet mellan människor och Kristus och mötet människor

¹⁰¹ Race (1993, 78)

emellan. Det läggs stor vikt vid den vardagliga gemenskapen som utgångspunkt och de specifikt kyrkliga handlingarna inlemmas sedan i denna gemenskap. Kyrkosynen är till sitt väsen gemenskap och möten snarare än byggd på principer om specifika religiösa handlingar. Kyrkan är en gemenskap som är fylld av den helige Anden och dess gränser sammanfaller inte nödvändigtvis med den synliga kyrkans gränser utan kan vara betydligt större. Det finns i fokusgruppen också drag av att förstå kyrkan som sakrament, där kyrkan finns där finns också Kristus och kyrkan blir därigenom en ”nådahändelse”, nåden söker tydliga uttryck. Kyrkan är en gemenskap som på ett konkret sätt visar nåden i Jesus Kristus.

Den dominerande religionsteologiska positionen i gruppen är inklusivistisk. Kristus lyfts fram som absolut unik och frälsningen kopplas exklusivt till Kristus. Eftersom Kristus inte bara ses som världens frälsare utan också som världens skapare och herre och därmed har fri tillgång till denna värld, menar man i gruppen att han mycket väl kan frälsa människor som inte på något yttre sätt visar att de tillhör Kristus, de kan alltså bekänna sig till någon annan tro. Det betonas dock att detta helst inte ska vara något permanent tillstånd utan att människorna i idealfallet ska komma till insikt om att det är Kristus som verkat deras frälsning.

Litteraturförteckning

- Björnhall, Dag (1999) *På väg mot en kristen religionsteologi*. Uppsala universitet.
- D'Costa, Gavin (2000) *The meeting of religions and the trinity*. Edinburgh, T & T Clark.
- Dulles, Avery (1988) *Models of the church*. Dublin, Gill and Macmillan Ltd.
- Efk (2012) <http://www.efk.se/viewNavMenu.do?menuID=287>
- Hick, John (1995) *The rainbow of faiths*. London, SCM Press Ltd.
- Kirk, Andrew (2003) *Vad är mission*.
- Kvale, Steinar (1996) *Interviews*. USA, Sage Publications Inc.
- Miller, J Keith (1995) *Steg in i livet*. Uddevalla, Libris.
- Philipson, Sten M (1997) *Kristen tro mitt i mångfalden*. Malmö, Libris.
- Race, Alan (1993) *Christians and religious pluralism*. London, SCM Press Ltd.
- Race, Alan (2001) *Interfaith encounter*. London, SCM Press Ltd.
- Rahner, Karl (1995) *Foundations of Christian faith*. New York, The Crossroad publishing company.
- Rasmusson, Arne och Spjuth Roland (1986) *Kristologiska perspektiv*, Klippan, Libris.
- Vineyard (2012) <http://www.vineyardusa.org/site/about/vineyard-history>
<http://goteborg.vineyard.se/about-2/vad-ar-vineyard/>

Källor

Intervju 2011-11-02

Per-Inge Andersson

Fokusgruppsamtal 2011-12-15

Aron Ason,

Bertil Beson

Chris Cson

Connie Ceson

Kim Henshen

René Rson

Sam Sson